

שאינו חייב, כיון שכדי לחייב על הנחה ברשות הרבים ודאי צריך מקום ארבעה על ארבעה. אלא שבכך נחלקו רבי וחכמים: **דרכי סבר**, בכל זאת יש לחייב אותו על ההנחה על הנוף, על אף שאינו אלא מקום כל שהוא, כי **אמרינן**, **שדי נופו בתר עיקרו**. והיות ובעיקרו יש ארבע אמות, נחשבת הנחה על נופו כהנחה חשובה גם כשאינה על מקום ארבעה. ולכן, גם המניח על הנוף שברשות הרבים, נחשבת הנחתו כהנחה במקום חשוב, על אף שאין בו מקום ארבעה, וזאת, על אף שברשות הרבים גרידא יש צורך בהנחה על מקום ארבעה.

ורבנן סברי, היות והנוף אינו אלא כזיו כל שהוא ברשות הרבים, אין לחייבו אפילו אם זרק ממרחק מארבע אמות, כי **לא אמרינן שדי נופו** שברשות הרבים **בתר עיקרו** שיש בו ארבעה, ואין כאן הנחה חשובה ברשות הרבים.⁽²⁾

הכותל, נקרא זיז⁽¹⁸⁾ **כל שהוא** שברשות היחיד:

רבי מחייב, כי אינו מצריך ברשות היחיד הנחה על גבי מקום ארבעה.

וחכמים פוטרים, ומשום שצריך הנחה על גבי מקום ארבעה אף ברשות היחיד.

אמר תירץ אביי:⁽¹⁾ כל שהניח על זיו כל שהוא ברשות היחיד, **דכולי עלמא**, בין חכמים ובין רבי, **לא פליגי כדרכי חסדא**.

אלא הכא, מחלוקת רבי וחכמים, שלא חייבו חכמים כיון שהוא זיו כל שהוא, **במאי עסקינן**, **באילן העומד ברשות היחיד, ונופו נוטה לרשות הרבים**, וזרק חפץ מרשות הרבים, ממרחק ארבע אמות, **ונח החפץ אנופו**, על נוף האילן הנוטה לרשות הרבים, והענף שנח עליו החפץ לא היה בו ארבעה על ארבעה. ומן הדין היה, שאף רבי מודה

בזריקת ארבע אמות ברשות הרבים. וראה פני **יהושע** שם על דברי רש"י.

18. רש"י לעיל ד ב ד"ה זרק.

1. לתוספות לעיל ד ב ד"ה באילן, ולשיטת לישנא בתרא ברש"י כאן [כפי שפירשה המהרש"א], יש ביאור אחר בסוגיה, אך ביאורנו הוא כפי לישנא קמא ברש"י, והוא גם שיטת רש"י לעיל ד ב.

2. דברי אביי מתבארים כאן, כאמור, על פי שיטת רש"י בלישנא קמא [כפי שפירשה המהרש"א], והיא שיטת רש"י לעיל ד ב בביאור דברי אביי, שאף לדעת הסובר "שדי נופו בתר עיקרו" אין מועיל מה שהעיקר עומד ברשות היחיד כדי לחייב על הנוף שברשות הרבים

חידושי רבי עקיבא איגר לעיל ז א את דברי רש"י אלו.

ובגמרא לעיל ד ב, רצתה הגמרא לפרש את משנתנו המחייבת על עקירה והנחה על גבי היד ואף שאין ביד מקום ארבעה "הא מני רבי היא", ומפרשת שם הגמרא "הי רבי, אילימא הא רבי, דתניא, זרק ונח על גבי זיו כל שהוא, רבי מחייב וחכמים פוטרינן", ופירש שם רש"י בד"ה זרק "זרק מרשות הרבים מתחילת ארבעה לסוף ארבעה", ודלא כמו שפירש כאן. וטעמו, משום דלפי מה שסברה הגמרא שם לפרש את משנתנו המחייבת בהנחה על גבי היד בין ברשות היחיד כידו של בעל הבית, ובין ברשות הרבים כידו של עני, בהכרח שסברה הגמרא בדעת רבי שהוא מחייב גם ברשות הרבים ולא דוקא ברשות היחיד, ומשום כך פירש רש"י את דברי רבי

חומשי באלכסונא". ולפי החישוב הזה, אם היתה רשות היחיד בצורת מקום עגול, צריך שיהא קוטרו של העיגול חמש טפחים ושלוש חומשי טפח, לכל הפחות, כדי שיחשב ל"רשות היחיד". כי בקוטר כזה יכול אתה להוציא מהעיגול ריבוע שוה של ארבעה טפחים על ארבעה טפחים. ולכן אם היה כלי עגול שגובהו עשרה טפחים, וקוטר עיגולו חמשה טפחים ושלושה חומשי הטפח, הרי הוא פטור על זריקתו, כי בשיעור זה נעשה הכלי עצמו ל"רשות היחיד".

ד. רשות הרבים אינה תופסת אלא עד עשרה טפחים, ואוירה למעלה מעשרה "מקום פטור" הוא, והמוציא לשם אינו חייב. ולא עוד, אלא אפילו היה רק חלק מן הכלי באויר רשות הרבים שלמעלה מעשרה טפחים ["אגודו של הכלי במקום פטור"], אינו חייב עליו.

אמר אביי: אם זרק אדם בשבת כוורת,

א. איסור הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים או העברת ארבע אמות ברשות הרבים, נאמר רק לגבי חפצים ולא לגבי הוצאת דבר הנחשב "רשות" בפני עצמה. כגון, המוציא או המעביר כלי גדול שגבהו עשרה טפחים ורחבו ארבעה טפחים על ארבעה, המהווה "רשות בפני עצמה" אינו חייב, משום שלא חייבה תורה על "הוצאת רשויות".⁽³⁾

ב. שיעור כלי הנחשב רשות היחיד בפני עצמה, הוא ריבוע של ארבעה טפחים על ארבעה טפחים. ואם היה הכלי עגול, צריך שיהא אפשר להוציא מתוך העיגול ריבוע של ארבעה טפחים על ארבעה טפחים ["ריבועא דנפיק מגו עיגולא"].

ג. ריבוע שהקיפוהו בעיגול, שוה הקוטר של העיגול לאלכסון הריבוע. אלכסונו של הריבוע הוא כאורכו של הצלע ועוד שני חומשים ["כל אמתא בריבועא, אמתא ותרי

אפשר שהעיקר יחשיב את הנוף שברשות הרבים כמקום ארבעה. וראה עוד מה שהאריך רבי עקיבא איגר לעיל ז א בדברי מהרש"א אלו.

3. א. כך היא שיטת רש"י בביאור הסוגיא. וכתב בטעם הדין "ואנן ממשכן גמרינן, שהיו זורקין מחטיהן במלאכתן זה לזה, ולא היו זורקין רשויות".

וב"תוספות ישנים" תמה: ולא נהירא, דאשכחן מיהא שהיו מוציאין רשויות, כגון ארון ומזבחות. וראה בזה ב"חידושי חת"ם סופר", בהגהות הרש"ש, וב"תוצאות חיים" סימן טו, אם הפטור הוא דוקא בזורק, או אף במוציא, כפי שהבין ה"תוספות ישנים".

ובתוספות הרא"ש תמה: ולא נהירא, דבפרק

משום הכנסה לרשות היחיד, וכל ענין "שדי נופו בתר עיקרו" הוא רק לענין מקום ארבעה בלבד, וכגון שבעיקר יש ארבעה על ארבעה ובנוף אין שיעור זה, ובא הכלל של "שדי נופו בתר עיקרו" וקובע כי העיקר שיש בו ארבעה על ארבעה מחשיב אף את מקום הנוף כאילו יש בו ארבעה, והרי הוא מתחייב עליו רק באופן שזרק ממרחק ארבע אמות, ומשום "זורק ארבע אמות ברשות הרבים". וכתב רש"י שלפי לשון זו, אביי מפרש שדעת רבי וחכמים היא שלא כרב חסדא. וביאר המהרש"א את ההכרח לזה, כי אם סבירא לן כרב חסדא שברשות היחיד אין צריך מקום ארבעה, לא יועיל מה שנאמר "שדי נופו בתר עיקרו" אפילו כשיש בעיקרו ארבעה, כי מאחר שברשות היחיד אין מעלה למקום ארבעה, אי

אבל אם היתה גבוהה עשרה טפחים כדי שיעור רשות בגובה, וגם רחבה [רוחב קוטר] ששה טפחים, כדי שיעור רשות ברוחב, שהרי יש בה ריבוע של ארבעה על ארבעה טפחים, (4) ורשות בפני עצמה היא, הרי זה פטור⁽⁵⁾.

רבא אמר: אפילו אם אינה רחבה ששה טפחים, כיון שגבוהה היא עשרה טפחים הרי זה פטור. מאי טעמא פטור עליה? כי אי

שהיא כלי עגול העשוי ממחצלת קנים עגולה, וזרקה מרשות היחיד לרשות הרבים, הרי אפילו אם היתה הכוורת גבוהה עשרה טפחים כדי שיעור רשות בגובה, ואולם, אם אינה רחבה, שלא היה ברוחב קוטר ששה טפחים, נמצא שאין בה ריבוע של ארבעה על ארבעה טפחים, ואין היא רשות בפני עצמה אלא היא כלי ככל הכלים, ולכן חייב על הוצאתה.

ד"פטור אבל אסור" הוא, ואם כן כי קאמרינן "פטור" לפוטרו מיתה וקרבן קאמרינן, ובשאינה רחבה ששה, חייב מיתה וקרבן.

ב. שיטת רבינו חננאל בתוספות היא, שאביי דק בלשונו, ומשום שאם כי השיעור הוא חמשה טפחים ושלושה חומשי טפח, מכל מקום צריך שיהיה שיעור זה בתוך הכוורת לבד מדפנותיה, ושיעור ששה טפחים שאמר אביי הוא עם עובי דפנותיה, שדרכן להיות שני חומשי טפח. והתוספות חולקים עליו, וסוברים ששיעור חמשה טפחים ושלושה חומשי טפח הוא עם הדפנות, כי אף הם מצטרפים להשלמת שיעור רשות היחיד, ולכן הסכימו עם רש"י.

ומכל מקום, לא נחלקו אלא בדפנות, אבל בשוליים, אף רבינו חננאל מודה ששיעור עשרה טפחים לגובה רשות היחיד כולל אף את השוליים. ומשזרק כלי הגבוה עשרה טפחים עם שוליו הרי הוא פטור, כמבואר בדברי התוספות משמו. ובתוספות הרא"ש הוכיח כן מן הסוגיא, יובאו דבריו בהערות להלן.

5. כתב רש"י בד"ה גבוהה עשרה: כלומר אפילו גבוהה עשרה, אם אינה רחבה ששה באמצעיתה חייב, דאכתי חפץ בעלמא הוא, ואינה רשות לעצמה [שיפטר עליה משום זריקת רשות], דלא הוי רשות דאורייתא, אלא גבוהה עשרה ורחבה ארבעה על ארבעה.

הזורק אטיקנא, דזורק ארבע אמות ברשות הרבים גמרא גמיר לה, ולא ממשכן ילפינן. וראה גם בגליון הש"ס לרבי עקיבא איגר, שתמה: עיין לקמן צו ב, דלמסקנא אמרינן דלא מצינו שהיו זורקין מחטיין, וצ"ע. וראה חידושי חת"ם סופר. ב. שיטת התוספות ועוד ראשונים שהזורק רשות לרשות הרבים, פטור, משום דנעשה כאילו זרק לרשות היחיד, כיון שהכלי הנזרק רשות היחיד הוא. וראה בהערות שב"חברותא" על התוספות, כיצד יהא הדין בזורק מרשות הרבים לרשות היחיד לפי שיטתם, ובמעביר ארבע אמות ברשות הרבים.

4. א. כבר נתבאר בהקדמה, שעגול אשר קוטר חמשה טפחים ושלושה חומשי הטפח, יש בו שיעור רשות היחיד. ואם כן צריך ביאור למה אמר אביי "ששה טפחים"?! וכתב רש"י: אביי לא דק, ולחומרא הוא דלא דק, ולהפרישו מאיסור שבת, אף על גב דיש כאן אלכסון באינה רחבה ששה, מחייב ליה מדרבנן עד דאיכא ששה. אבל ודאי לענין קרבן, לא מייתי, אי הויא חמשה טפחים ושלושה חומשיין, דהוי כזורק רשות.

והרשב"א תמה עליו: דהא אמר "אינה רחבה ששה, חייב", ו"חייב" משמע: בשוגג — חטאת, ובמזיד והתראה — סקילה. ועוד, דאנן לאו לכתחילה שרינן ליה אפילו רחבה ששה,

שלא יעלו למעלה מעשרה טפחים של אויר רשות הרבים, כאשר יש בגובהה של הכוורת עשרה טפחים. וכיון שאותן קרומיות הבולטות מלמעלה הן חלק מן הכוורת, נמצא שחלק מן הכוורת בולט ל"מקום

אפשר ל"קרומיות של קנה" [המחצלת שממנה עשויה הכוורת, נארגת מקנים, שתי וערב. ל"קני השתי" יש "קרומיות", שהן קצות הקנים, הנקראות גם "זנבות", שאינן מחוברות למעלה באמצעות "קני הערב"]⁽⁶⁾

פטור" הוא [והיינו משום] דמכל מקום "אינו רשות לעצמה" מיקרי, כיון דשרי להוציא ממנו לרשות הרבים ומרשות הרבים למקום פטור. ויש לדקדק, דמאי קשיא ליה הכא בכוורת, "דהא שמה כרמלית", כיון דכלי הוא ולא גזור ביה רבנן לבטולי מתורת כלי, כמו שפירש רש"י לקמן [עמוד זה ד"ה פחות] גבי קופה, וכן כתבו התוספות לעיל [הא ד"ה כאן]!?

ויש לומר, דלא קאמר התם דלא גזור ביה רבנן לבטולי מתורת כלי, אלא שלא להחמיר בכלי כשאר כרמלית שאין מטלטלין מתוכו, אבל הכא להקל ביה דהוה "רשות לעצמה" קאמר. ולהכי הוצרך הכא [רש"י] לומר, דלא הוה רשות אלא מדרבנן, ואין כח ביד חכמים להקל. וראה חידושי רבי עקיבא איגר שתמה על דבריו, כי מהתוספות לעיל הא מוכח, שכלי, אף מן התורה אינו מקום פטור אלא רשות הרבים היא, ואם כן אין לכלי תורת רשות כלל.

6. נתבאר על פי רש"י, שכתב: אי אפשר: הואיל וגבוהה עשרה, שלא יהא בה קרומיות מן השתי שגבוהים מחבריהם של ערב, ועולין למעלה מעשרה שהוא אויר מקום פטור". ביאור דבריו: קני השתי נמשכים מתחתיתה של כוורת כלפי ראשה, ואילו קני הערב ארוגים בין קני השתי לרחבה של כוורת. ובשפת הכוורת אין קני הערב מכסים את כל גובהם של קני השתי, כי אי אפשר לצמצם בזה, וקצה ראשיהם של קני השתי בולט קצת מקני הערב ומן הכוורת עצמה, ואלו הן "קרומיות של קנה".

ועוד כתב רש"י בד"ה רחבה ששה, פטור: ואם תאמר בדלא גבוהה עשרה, נמי רשות לעצמה היא [כיון שיש ברחבה ארבעה על ארבעה טפחים], דהא שמה כרמלית, ההיא לאו מדאורייתא הוה רשות, אלא מדרבנן, ולא להקל על דברי תורה בא, כגון זו שייפטר מחטאת.

ומבואר מדברי רש"י שמקום פטור [גבוהה שלשה ואינה רחבה ארבעה] וכרמלית [גבוהה שלשה ורחבה ארבעה] אין עליהם שם רשות מן התורה כלל. אך ראה ברש"י לעיל ז ב ד"ה כזורק בארץ — על המבואר שם, שהזורק ונח באויר רשות הרבים ואפילו למעלה משלשה טפחים, הרי הוא חייב — שכתב "ולא דמי [הזורק ונח באויר רשות הרבים למעלה משלשה] לנח על דבר המסויים [בגובה שלשה טפחים] למטה מעשרה [שהוא פטור], דהוה חשוב למיהוי רשות חשוב לעצמו או כרמלית או מקום פטור, ולא הוה הנחה ברשות הרבים". הרי מפורש, שאף מדאורייתא רשויות הם, ורק משום ששם רשות עליהם הוא המפקיע מן המונח עליהם תורת הנחה ברשות הרבים.

ב. כתב המהרש"א — בדבריו על התוספות — בביאור טעמם שלא פירשו את הפטור משום "זריקת רשות" שלא היתה במשכן: "אם כן, כפירוש רש"י, מהאי טעמא, כרמלית ומקום פטור אף על גב דלא הוה רשות לעצמם, מכל מקום רשויות אחרות מיקרו אף מדאורייתא, ובאלו רשויות נמי לא היו זורקין אלא מחטיהן". ג. כתב המהרש"א על דברי רש"י בד"ה רחבה ששה: אבל לעיל בגבוה עשרה ואינו רחב ששה, ודאי דלא קשיא ליה הכי: דהא "מקום

הדבר כאילו נתארכו המחיצות והגיעו עד הקרקע, ונמצא שמבחינה דינית נחשב הכלי כמונח הקרקע עוד בהיותו באויר. (8)

ומוסיף רבא ואומר: אף שהזורק כוורת שאינה רחבה ששה טפחים אינו נפטר מהטעם ש"אגודו במקום פטור" אלא אם כן היתה הכוורת גבוהה עשרה טפחים, ורק משום ש"קרומיות הקנה" בולטות למעלה מעשרה. כל זה הוא דוקא כשזרק את הכורת כמות שהיא עשויה לשמש, שתחתיתה כלפי מטה ומחיצותיה כלפי מעלה. אבל, אם **כפאה** לכוורת שאינה רחבה ששה טפחים (9) **על פיה**, שהפכה באופן שהיה פתחה למטה, ותחתיתה למעלה, וזרקה כך לרשות הרבים,

פטור", וכל כי האי גוונא אינו חייב על הנחת הכלי כולו ברשות הרבים. (7)

א. קיימא לן במחיצות או בדפנות שאומרים בהם דין "לבוד". משמעות דין לבוד היא, שיש להאריך אותן או לקרבן לדבר הרחוק מהם, עד שלשה טפחים פחות משהו.

ב. ולפיכך, הזורק כלי שמחיצותיו כלפי מטה, הרי מדין "לבוד" ניתן להחשיבן כאילו התארכו מחיצות הכלי כלפי מטה. ולכן, משעה שהגיע הכלי [עוד בהיותו באויר] לגובה של שלשה טפחים פחות משהו מעל הקרקע, הוא כבר נחשב כאילו הונח על גבי הקרקע, לפי שכאמור, מדין "לבוד" נחשב

ששה טפחים, כיון שבולטת הכוורת חוץ לעשרה טפחים, משום "אגודו במקום פטור". וגם רבא לא פטר — מטעם "אגודו במקום פטור" — אלא משום קרומיות הקנה, ולא משום שיעור עובי השוליים. על פי תוספות הרא"ש.

8. א. חידוש יש כאן, כי מאחר שאין אומרים לבוד אלא במחיצות, אם כן היה נראה בסברא, שאין שייך לדון "לבוד" אלא כשאנו באים לדון דין "מחיצה", אבל כשאנו דנים לעשותו כמונח על גבי קרקע, שאינו שייך כלל ל"מחיצות", מה מעלה יש בזה שאנו אומרים לבוד על מחיצות הכלי ולא על קרקעיתו.

9. כן כתב רש"י. ולכן פירש כן, משום שאם היא רחבה ששה טפחים, דהיינו שיש בה ארבעה על ארבעה, אפילו אם היתה גבוהה שבעה ומשהו בלבד, הרי זה פטור, כי הכוורת נעשית רשות על ידי לבוד, ופטור משום זריקת רשות, רשב"א ותוספות הרא"ש.

7. א. אבל אביי סובר שאין הקרומיות חשובות להחשיב "אגודו במקום פטור", תוספות.

ב. פשטות כוונת רבא בדבריו היא: מאחר שהפטור של "זריקת רשות" הרי הוא דוקא כשגבוהה הכוורת עשרה טפחים, וכשהיא גבוהה עשרה טפחים הרי קרומיות הקנה הבולטים בראשה פוטרין אותה משום "אגודו במקום פטור", אם כן לא משכחת לה כלל לדינו של אביי על כל פנים בכוורת.

אך לדעת חידושי הר"ן פטור "זריקת רשות" הוא אפילו כשזרקה דרך שכיבה, ואם כן הרי אף לפי סברת רבא, משכחת לה לדינו של אביי כשזרק את הכוורת דרך שכיבה.

ג. מכאן מוכח, שהזורק כוורת גבוהה עשרה טפחים כולל שוליה, הרי הוא פטור ואין צריך שיהיה בתוך הכוורת גובה עשרה טפחים [ושלא כלענין רוחב ארבעה טפחים שנחלקו בו הראשונים אם השיעור כולל את הדפנות או לא]. שאם לא כן, ולא פטר אביי אלא כשהכוורת עצמה עם שוליה גבוהה באמת יותר מעשרה טפחים, הרי היה לו ליפטר אפילו כשאינה רחבה

הקרקע, כבר נחשבת הכוורת כאילו הונחה על הקרקע מדין "לבוד". ועל אותה שעה בלבד, שהיא שעת ההנחה הדינית אפשר לחייבו [אף על פי שהמשיכה הכורת לרדת כלפי מטה]. ובאותה שעה, הרי היתה תחתית הכוורת ההפוכה "אגודה למעלה מעשרה טפחים", שהרי בשעת ההנחה [מדין לבוד] יש בגובהה של הכוורת למעלה, יותר משבעה טפחים ומשהו. וכיון ש"אגודו במקום פטור", הרי הוא פטור. אבל לעומת זאת, אם יש בגובה הכוורת שבעה טפחים ומשהו בלבד, הרי בשעת ההנחה הדינית, דהיינו, בהגיע הכוורת לגובה שלשה טפחים פחות משהו מעל הקרקע, כבר יצאה תחתית הכוורת מן האויר שלמעלה מעשרה טפחים, ונכנסה באויר עשרה טפחים של רשות הרבים, ולכן הוא חייב.⁽¹⁰⁾

אין צריך אפילו שיהא גובהה של כוורת עשרה טפחים כדי לפטור, אלא אף בפחות משיעור זה יש לפטור משום "אגודו במקום פטור", ואף ללא קרומיות הקנה. וכך אמר רבא: אם היה גובה הכוורת ההפוכה אפילו **שבעה טפחים ומשהו** אחד בלבד, עדיין הוא חייב על הנחתה ברשות הרבים. שהרי בשיעור כזה, בשעה שהגיעו דפנות הכוורת ההפוכה לאויר בגובה פחות משלשה לקרקע, ויש כאן דין לבוד, נמצאת הכורת כולה באויר רשות הרבים, הגבוה עשרה.

אבל, אם היה גובה הכוורת ההפוכה **שבעה טפחים ומחצה** [או אפילו "שני משהויין"], הרי זה פטור. כי בהגיע מחיצות הכלי עד לגובה של שלשה טפחים פחות משהו מן

כפאה, הוא משום דבמחיצות אמרינן לבוד, יש לעיין: הלא גם בכל זורק תוך שלשה חשיב לבוד, וכדאמר לקמן פ א: העבירו דרך עליו? והא דזורק תוך שלשה צריך הנחה, [כדאמר: כאן בזורק כאן במעביר], היינו משום, דכל שהולך לא חשיב הנחה, אבל מכל מקום לבוד הוא אף בשולים!?! תדע, דמהני "אחזתו הרוח" תוך שלשה, לחייב, ולא למעלה משלשה!?! אלא הכא שאני, דאף על גב דחשיב לבוד גם בשוליים, אבל לא חשיב האויר שבין שוליים לארץ כעובי השולים [כלומר, לא נתארכו השוליים], אלא [חשוב] כאין כאן אויר, ואם אנו באין לדון כלבוד, יש לנו לומר כאילו הקרקע גבוה, ונהי דלא מחייבינן ליה בהכי, למחשב כהגיע קרקע לשוליים, מכל מקום גם לבוד להקל לא אמרינן כי האי גוונא. אבל במחיצות, אמרינן דהאויר כסתום, וכהאריך המחיצות עד לארץ, ומועיל אף למפטר [משום "אגודה במקום פטור"].

10. א. ביאור מה שאמרו "אין לבוד אלא במחיצות":

הנה לקמן פ א איתא: אמר רבא: הוציא חצי גרוגרת והניחה, וחזר והוציא חצי גרוגרת והעבירה דרך עליה [מעליה], חייב. ואמאי, הא לא נח!?! כגון שהעבירה תוך שלשה [לחצי הגרוגרת שמתחתיה]. והאמר רבא: תוך שלשה [באויר סמוך לקרקע] לרבנן, צריך הנחה על גבי משהו!?! לא קשיא: כאן בזורק [צריך הנחה על גבי משהו], כאן במעביר, [לא צריך הנחה, דהא מנחה בידו, וידו סמוכה לקרקע].

ולקמן ק א איתא: זרק חוץ לארבע אמות, ונתגלגל לתוך ארבע אמות, חייב. והא לא נח!?! אמר רבי יוחנן: והוא שנח על גבי משהו. תניא נמי הכי: זורק חוץ לארבע אמות ודחפתו הרוח, והכניסתו פטור, אחזתו הרוח משהו [עמד החפץ באויר מתנועתו על ידי הרוח].

והקשה החזון איש [סב יא]: לפירוש רש"י, דהא דפטור בכפאה על פיה יותר מהיכי דלא

הכוורת לתוכן עשויות. כלומר, להשתמש בהן כשראשן כלפי מעלה, ולא כשראשן כלפי מטה, כי באופן הזה אין "שם מחיצות" עליהן, ולא אמרינן בהם דין "לבוד".

רב אשי אמר: אפילו אם היתה רחבה שבעה ומחצה, הרי זה חייב. מאי טעמא? משום שלא יתכן לומר לבוד במחיצות הכוורת אלא כאשר הן עומדות בצורה הרגילה, ולא בצורה הפוכה כלפי מטה, כי מחיצות

ג. שיטת התוספות וסיכום מחלוקת רש"י ותוספות:

התוספות, מלבד שהם חלוקים על רש"י בפירושו הסוגיא חלוקים הם בדיון:

א. לדעת רש"י: בגבוהה כל הכוורת עם השוליים ורחבה ששה, הוי "זריקת רשות", [וכמבואר בהערה לעיל בשם הראשונים בהבנת רש"י]. ואילו לדעת התוספות: אי אפשר לצרף את השוליים, דלענין לבוד צריך שיהיה — על כל פנים אחר שנאמר לבוד — מחיצה הרואה אויר עשרה.

ב. לדעת רש"י: בגבוהה כל הכוורת עם השוליים שבעה ומשהו, חשוב כמנוח על גבי הארץ לפוטרו משום "אגודו במקום פטור". ואילו לדעת התוספות: אי אפשר לצרף השוליים, כי לענין לבוד צריך שיהיה — על כל פנים אחר שנאמר לבוד — מחיצה הרואה אויר עשרה.

ג. לדעת רש"י: אפילו כשאינה רחבה ששה, אומרים לבוד להחשיבה כמנוחת על הארץ, ולפוטרה משום "אגודה במקום פטור". לדעת התוספות: כל שאינה רחבה ששה, אין אומרים לבוד למחיצותיה, הן לענין לפוטרו משום זריקת רשות, והן לענין לפוטרו משום "אגודה במקום פטור".

ויש להסתפק בביאור שיטת רש"י, אם הוא סובר שאין צריך כלל מחיצות של רשות, ולכן אין צריך לא רוחב ארבעה ולא גובה עשרה. או שמא, אם כי חלוק הוא לענין רוחב ארבעה, כי שיעור זה יסוד דינו ברוחב הרשות ולא בעצם המחיצה, מכל מקום לענין גובה אף רש"י מודה

ודבריו הם על פי היסוד שכתבו עוד אחרונים, שיש שני מיני לבוד. האחד, כאילו אין הפסק ביניהם, וזה אומרים בכל מקום. השני, כאילו נתארך עד לדבר שכנגדו, וזה הוא דין במחיצות.

ובקהלות יעקב סימן ט נראה שמבין, שלא אמרו "אין לבוד אלא במחיצות" אלא בכלים דוקא. ובאמת כשמגיע תוך שלשה לארץ יש לנו לומר שהוא חשוב כמנוח אפילו כששוליה למטה, משום שהקרקע הגבהה עד לשוליים. אלא שבסוגייתנו אין שייך לדון שכאילו הגבהה הקרקע, כי אם תאמר דכאילו הגבהה הקרקע, אם כן ממילא אף אויר רשות הרבים הוגבה באותו שיעור, ושוב ממילא אין כאן "אגודו במקום פטור", וכמו שהביא סברא זו בשם הרמב"ן במלחמות כאן.

ברם יש לתמוה על זה מלשון התוספות סוף ד"ה שבעה, שכתבו: דלא אמרינן לבוד אלא במחיצות, ומחיצות לא חשיבי. אבל כשאינו רחב ארבעה הרי הוא כשאר חפצים דעלמא, ולא אמרינן לבוד. הרי מבואר שבחפצים אין אומרים לבוד, ואין זה דין מסויים בכלים. וראה עוד ב"פני יהושע" שציין כאן לדבריו לקמן ט א בד"ה בפירוש.

ב. ראה מהרש"א שתמה על רש"י המפרש ד"כפאה על פיה" היינו כשאינה רחבה ששה, מדבריו לקמן ט א בד"ה פתח נעול, ומדבריו שם בד"ה איסקופת בית, כי מדבריו שם נראה שאין אומרים לבוד אלא במחיצה שעשה בחלל המחיצות ארבעה על ארבעה. וראה "פני יהושע" בזה.

אמר עילא: עמוד גבוה תשעה טפחים, לא פחות ולא יותר, (11) שהיה עומד ברשות

הרבים, אפילו לא היה העמוד רחב ארבעה טפחים, (12) ורבים מכתפין עליו [מתקנים

דבעינן שיעור מחיצה עשרה, שאם לא כן אין אלו "מחיצות" אלא קירות כלי, ואין אומרים בהם לבוד, אלא שרש"י חלוק על התוספות שאינם מצרפים את מחיצות השוליים, ואילו לרש"י מצרפים אף אותם.

11. נתבאר על פי רש"י, שכתב, עמוד תשעה: דוקא נקט, דחזי לכתופי, דאינו לא גבוה ולא נמוך. ומשמע ששיטתו היא ששיעור עמוד תשעה הוא בדוקא, כשם שלא פחות כמבואר בהמשך הגמרא, כך לא יותר. והטעם מבואר ברש"י שהוא משום שבשיעור זה "חזי לכתופי". וכן הוא ברש"י עירובין פד ב ד"ה בכומתא: "כדאמר ביציאות השבת, תשעה חזו לכיתוף, אבל עשרה, לא".

ובשולחן ערוך סימן שמ"ה י הביא מחלוקת בזה: ואם הוא גבוה תשעה טפחים מצומצמים ורבים מכתפים עליו, הוי רשות הרבים. ויש מי שאומר, שהוא הדין לגבוה מתשעה ועד עשרה ורבים מכתפים עליו, הוי רשות הרבים. וב"משנה ברורה" שם כתב, שהיא דעת הטור, דהא דאמרינן בגמרא "עמוד תשעה" הוא בא רק לאפוקי פחות מתשעה, אבל יותר מתשעה אין הכי נמי דהויא רשות הרבים, כשרבים מכתפים עליו. וכשיטה זו מוכח מדברי התוספות לעיל ה ב ד"ה בכותל משופע, ראה היטב בהערות לעיל על הסוגיא שם.

ומכל מקום, אף לשיטה זו "ומעשרה ולמעלה, אם הוא רחב ארבעה הוי רשות היחיד, ואי לא הוי מקום פטור". ואילו ב"תוספות רי"ד" מבואר, שבאינו רחב ארבעה כי אז אפילו גבוה יותר מעשרה הוי רשות הרבים, ורק אם הוא רחב ארבעה שהוא רשות היחיד אינו רשות הרבים, ראה שם, וב"קהלות יעקב" סימן י שהביאו.

12. א. על פי רש"י שכתב "בין רחב בין קצר". ורבי עקיבא איגר בגליון הש"ס הקשה סתירת דברי רש"י, כי לקמן צא ב ד"ה אי נימא איסקופת רשות הרבים, כתב: כגון גבוהה תשעה ורחבה ארבעה, ורבים מכתפין עליו. הרי משמע שאין לעמוד דין רשות הרבים אלא ברחב ארבעה על ארבעה. וכבר הקשה כן בהגהות הב"ח על דברי רש"י שם. וראה ישוב לזה באות ב בשם ה"שפת אמת".

ב. יש לפרש את הנידון אם להצריך בעמוד ארבעה על ארבעה בכמה אופנים: האחד: כשם שמצינו שיעור רשות הרשות היחיד ולכרמלית, שהוא ארבעה על ארבעה, אם כן יש לומר שאף רשות הרבים צריכה שיעור של ארבעה על ארבעה. [ויש להעיר מלשון הגמרא לעיל ז ב גבי כרמלית: הקילו בו "מקולי רשות היחיד, דאי איכא מקום ארבעה הוא דהויא כרמלית, אי לא לא הויא כרמלית", ומשמע, שרשות הרבים אין לה שיעור זה], וקצת משמע מסדר ההלכות ברמב"ם [יד ח] שכתב כרש"י, שהחידוש הוא מטעם זה, ראה שם.

וראה במשנה ברורה [שמ"ה לד]: אפילו אינו רחב ארבעה: דאף על גב דבעלמא לא הוי מקום חשוב בפחות מארבעה, כאן, דדרך רבים לכתף עליו, אף בפחות מארבעה משוי ליה רשות הרבים.

השני: משום דבעינן עקירה והנחה על גבי מקום ארבעה. וראה ברשב"א שכתב: פירש רש"י: ואף על גב דאינה רחבה ארבעה, וכן כתב הרמב"ם. ותמיהא לי, דהא בעינן הנחה על גבי מקום ארבעה, וליכא!?

ויש לומר, כיון דמשום דמכתפי ביה משויא לה רשות הרבים, ודרך המכתפין לכתף אף על פי שאין בה ארבעה, לפי שאין מניחים שם

פטור" מן התורה, אלא הרי זה חייב כזורק ברשות הרבים עצמה. (15)

מאי טעמא?

ומבאר את הגמרא את גדרי הדין:

עליו את משא כתפיהם], (13) זרק חפץ ברשות הרבים ממרחק ארבע אמות, (14) ונח על גביו של העמוד, אין פוטרין אותו כזורק על מקום פטור, ואף שגבוה העמוד שלשה מרשות הרבים ואין בו מקום ארבעה על ארבעה, שבכל מקום אנו דנים אותו כ"מקום

לו דין רשות הרבים. ועל דברי הרשב"א כתב שהם צע"ג.

השלישי: משום דלא ניחא תשמישתיה לכיתוף, אלא ברחבה ארבעה על ארבעה. וראה בתוספות רי"ד שכתב על רש"י: ואינו נראה לי כלל. דאי בעמוד קצר [צר] מיירי, מאי איריא תשעה ותו לא, אפילו עשרה נמי, דהא חזינן דכתפיו של אדם למעלה מעשרה הן, וכל שכן דאי הוי עשרה טפי ניחא לכיתופי עילויה, ואמאי נקט תשעה דוקא, אלא ודאי שמע מינה, דוקא בעינן שיהא רחב ארבעה על ארבעה, הניחא תשמישיה, אבל אי לא הוה רחב ארבעה על ארבעה דלא ניחא תשמישיה, ואין ראוי לסמוך משוי עליו שמה יפול, לא הוי רשות הרבים אלא מקום פטור, ומשום דבעינן שיהא רחב ארבעה על ארבעה משום הכי נקט "תשעה" דוקא ולא עשרה, דאי גבוה עשרה כין דרחב ארבעה הוי רשות היחיד גמורה, ואף על גב דמכתפי עליה רבים, אין כח לכיתוף הרבים לבטל מחיצות רשות היחיד.

13. הלשון משמע שאינו רשות הרבים אלא אם כן הרבים מכתפין עליו. ומיהו מחלוקת ראשונים היא, אם לא די בראוי לכיתוף, ראה "שער הציון" סימן שמ"ה אות לו.

14. רש"י. או שזרק מרשות היחיד עליו. ר"ח.

15. והוא הדין שלקולא הוא רשות הרבים, שאם היה רחב ארבעה על ארבעה, ובכל מקום אנו

משאם אלא נסמכין בו, הרי הוא מקום חשוב וראוי לתשמישו, והרי זה כידו של אדם החשובה לו כארבעה על ארבעה, לפי שדרכם של בני אדם להעמיד כליהם בידיהם. [ואף שאינו דומה לגמרי, כי ביד אנו עוסקים כשמשמש בו שימוש של יד, אבל כאן "זרק" שנינו ולא כיתוף, ולענין זריקה זו אינו חשוב העמוד יותר משאר מקום]. ועוד, כיון דדרכן לכתף עליו, מחשבת הרבים משויא ליה מקום, ולא גרע מזרק ונח כפי הכלב או כפי הכבשן [עירובין צט א, והובא בתוספות לעיל ד ב ד"ה אלא ובראשונים שם, והיינו משום ד"אחשביה"]. כן נראה לי, [ואף שאינו דומה לגמרי, כי "זרק" שנינו ולא כיתוף].

וראה ב"שפת אמת" לעיל ד ב [על תוספות ד"ה באילן]. שכתב ליישב דברי רש"י שלא הצריך "מקום ארבעה": אמנם כן, אין עמוד זה שונה מכל מקום שאין עקירה והנחה ממנו מחייבים כשאין בו ארבעה על ארבעה, ומכל מקום רשות הרבים היא אף כשאין בה שיעור זה, ונפקא מינה באופן שהניח בדרך שאין צריך ארבעה על ארבעה וכגון ד"אחשביה", [ולדעת הסוברים שצריך כיתוף בפועל, יש נפקא מינה בכגון שהניח עליו דף ארבעה על ארבעה, שאין הרבים מכתפים על אותו דף].

ובזה יישב קושיית רבי עקיבא איגר [באות א] מהא דרש"י לקמן, כי שם הוצרך רש"י לפרש שהיה בו ארבעה, ומשום דבאותה הנחה באמת צריך מקום ארבעה, וכאן בעיקר הדין כתב, שאין צריך ארבעה, והיינו דאף בלי רוחב זה יש

כתופי מכתפי הרבים עליו, משום שאינו גבוה עד הכתף.⁽¹⁸⁾ לפיכך אינו תשמיש הרבים כלל, ואינו כרשות הרבים, אלא "מקום פטור" הוא מן התורה.⁽¹⁹⁾

אבל כשהוא גבוה תשעה טפחים, ודאי מכתפין הרבים עלויה, וכיון שצריך הוא לרבים, רשות הרבים הוא.⁽²⁰⁾

כי⁽¹⁶⁾ אם היה העמוד פחות מגובה שלשה טפחים, מדרם דרסי ליה רבים, וכארץ הוא חשוב, ולפיכך הזורק ונח על גביו, חייב.⁽¹⁷⁾

ואילו מגובה שלשה טפחים ועד גובה תשעה טפחים אין זה רשות הרבים, כי לא מדרם דרסי ליה רבים, כי הוא גבוה יותר מכדי הרחק רגליו של אדם בפסיעות, ולא

שהעמוד צריך שיהא בו ארבעה על ארבעה, ולכן הוא כרמלית. אך לדעת רש"י שהנידון הוא אף בעמוד פחות מארבעה טפחים, אם כן הרי הוא "מקום פטור" מן התורה, כשגבוה הוא עד תשעה.

20. בקהלות יעקב סימן י הביא בשם חכם אחד, להסתפק בגדר עמוד ברשות הרבים שהרבים מכתפין עליו, אם מחמת זה שהרבים מכתפים עליו משום זה לבד שם רשות הרבים עליו, או שעיקר רשות הרבים הוא מחמת רשות הרבים התחתון שתופס עשרה טפחים, רק שבעמוד משלשה טפחים ועד תשעה דלא ניחא תשמישיתיה נעשה מקום זה מופקע מתורת רשות הרבים, ואהא אמרינן, שבעמוד תשעה שרבים מכתפין עליו, וניחא תשמישתא, אין מקום זה מופקע מתורת רשות הרבים מחמת העמוד, ואית ביה תורת רשות הרבים מחמת שהוא אויר רשות הרבים של הקרקע. אבל לא שהרבים מכתפין עליו משוי ליה תורת רשות הרבים, רק מועיל שהעמוד אינו מבטל תורת רשות הרבים ממקום זה, ונדון העמוד כאילו אינו כלל.

וראה שם נפקא מינה בזה, כי אם היא רשות הרבים מצד עצמה, אם כן תופסת היא עד עשרה טפחים מגובה העמוד, ואילו אם עיקר רשות הרבים היא מחמת תחתיתו של עמוד, אם כן אינה תופסת אלא עד עשרה טפחים מפני רשות הרבים שתחת העמוד, וראה בהרחבה בספר חמדת ימים מהגרי"מ פרצוביץ עמוד לז.

דנים אותו לחומרא כ"כרמלית", ואסור להכניס אליו מרשות הרבים. מכל מקום עמוד זה רשות הרבים גמור הוא, אף לקולא. וכן מפורש מתוך הסוגיא בעמוד ב גבי גומא.

16. כל תוספות הביאור בגמרא המתבארים בפנים, הם על פי רבינו חננאל.

17. לעיל ה' א נחלקו אמוראים בדין מקום פטור שאינו אלא בגובה שלשה טפחים, אם אף בהיזמי והיגי הוא כן, כיון שיש לומר "לא דרסי לה רבים", או אף בצואה דיותר יש לומר "לא דרסי לה רבים". ורב אשי אמר שם: אפילו צואה, צריך שתהא גבוהה שלשה. וכן פסק בשולחן ערוך סימן שמ"ה י "כל דבר שהוא ברשות הרבים, אם אינו גבוה שלשה טפחים, אפילו הם קוצים או צואה שאין רבים דורסים עליהם חשובים כקרקע". ולפי זה יש לעיין במה שאמרו כאן דגבוה פחות משלשה הטעם הוא משום שרבים דורסים עליהם!! וראה היטב "קהלות יעקב" סימן י אות ב בענין תל ברה"ר פחות מג"ט.

18. כן כתב הר"ח. אך ראה בתוספות רי"ד כאן הובאו דבריו בהערה 12, שגובה כתפיו של אדם הוא למעלה מעשרה טפחים.

19. לשון הר"ח הוא: "אלא הוא ככרמלית חשוב, לפיכך פטור", ונראה שדעת הר"ח היא,

איתיביה רב אדא בר מתנא לרבא, מברייטא ששנינו בה: אם היתה קופתו מונחת ברשות הרבים, הרי אם היתה גבוהה עשרה טפחים ורחבה ארבעה טפחים, היא רשות היחיד לעצמה, ואין מטלטלין לא מתוכה לרשות הרבים, ולא מרשות הרבים לתוכה.

ואם היתה מדתה פחות מכך בגובה או ברוחב, וכגון שהיתה גבוהה פחות מעשרה טפחים, או אף אם היתה גבוהה עשרה טפחים אלא שלא היתה רחבה ארבעה טפחים, מטלטלין אליה וממנה לרשות הרבים, שהרי אינה רשות היחיד בפחות מגובה זה או מרוחב זה. (24)

וכן בגומא, מפרש לה ואזיל.

ומוכיח רב אדא בר מתנא מהברייטא: מאי לאו, האם אין דברי הברייטא "וכן בגומא" קאי אסיפא. והיינו, שאם היתה קופה פחותה מכאן, מטלטלין. והוא הדין גומא שהיא

אמר שאל ליה אביי לרב יוסף: גומא עמוקה תשעה טפחים (21) ברשות הרבים, מאי? האם נאמר, כיון שמניחים שם בני רשות הרבים את חפציהם שבידם עד שילכו ויחזרו, נמצא שצריכים הרבים להשתמש בה ולכן רשות הרבים היא. או שמא "מקום פטור" היא אם אינה רחבה ארבעה, או כרמלית היא, אם רחבה ארבעה? (22)

אמר ענה ליה רב יוסף לאביי: וכן הוא הדין בגומא.

רבא אמר: בגומא, לא! אלא אם היתה עמוקה עד שלשה טפחים דין רשות הרבים לה, ומשלשה ועד עשרה הרי היא "מקום פטור" אם לא היתה רחבה ארבעה על ארבעה. ו"כרמלית" היא, אם היתה רחבה ארבעה על ארבעה. (23)

מאי טעמא? כי תשמיש על ידי הדחק כתשמיש שמשתמשים בני רשות הרבים בגומא, לא שמיה תשמיש.

לאו צורך רבים הוא, אלא כרמלית הוא.

24. כתב רש"י: פחות מכך: או בגובה או ברוחב, מטלטלין. ואם תאמר: פחות מעשרה ורחבה ארבעה [הרי] כרמלית היא?! כלומר, הניחא אם פחותה היא מרוחב ארבעה טפחים, אם כן "מקום פטור" היא, וכמו עמוד גבוה שלשה ואינו רחב ארבעה שברשות הרבים, אבל כשהיא רחבה ארבעה הרי מן הדין שתהא כרמלית וכמו עמוד שאינו גבוה עשרה ורחב ארבעה שהוא כרמלית מדרבנן, להחמיר עליו שלא להכניס אליו מרשות הרבים!?

ותירץ: לא גזור רבנן לבטולי מתורת כלים הואיל וכלי הוא [אין כרמלית בכלים]. ולכאורה היה נראה שזה הוא עיקר חידוש

21. כן פירש רש"י. אבל התוספות בד"ה וכן בגומא, כתבו, דפחות מתשעה כל שכן שהיא רשות הרבים, כי היא נוחה יותר להשתמש, וגם יותר מתשעה עד עשרה הוי רשות הרבים, ראה היטב בדבריהם.

22. כתב רש"י: מאי, גבי רשות היחיד דעשרה, תניא לעיל עומקה כגובהה, דקתני חריץ עמוק עשרה ורחב ארבעה רשות היחיד, הכא מאי. משמע מרש"י שספק הגמרא הוא משום שלגבי רשות היחיד השיעור הוא בעומק כמו בגובה, ולכן מסתפקת הגמרא אם דין גומא כדין עמוד.

23. על פי שולחן ערוך ש"מ"ה יא. ורש"י כתב: תשמיש על ידי הדחק לא שמיה תשמיש, הלכך

הוא המשך לדין הסיפא ד"פחות מיכן", אלא **ארישא קאי**, והכי קאמר: קופה גבוהה עשרה ורחבה ארבעה ברשות הרבים דין רשות היחיד לה, וכן גומא ברשות הרבים דין רשות היחיד לה כשהיא עמוקה עשרה ורחבה ארבעה.

תו **איתיביה** רב אדא בר מתנא לרבא (26) מהא דתניא:

א. הרוצה לצאת בשבת מחוץ לתחום, יכול

פחותה מיכן, והיינו שאינה גבוהה עשרה, או שאינה רחבה ארבעה, מטלטלין מרשות הרבים לתוכה. ומשמע שגומא עמוקה פחות מעשרה אף על פי שרחבה ארבעה, אינה כרמלית לאסור לטלטל לתוכה מרשות הרבים. ובהכרח, הטעם הוא משום שבגומא תשעה (25) אנו עוסקים, ודין רשות הרבים לה, ולא דין כרמלית כמו שאמר רבא. ותיקשי לרבא שאמר "בגומא, לא"?!?

ודחינן: **לא** כאשר פירשת ד"וכן בגומא"

הברייתא, אלא שלשון רש"י לא משמע כן]. והנה לעיל ה' א גבי טרסקל שביד עני העומד ברשות הרבים ומחזיקו בפחות מגובה עשרה מעל פני רשות הרבים, מבואר, שבעל הבית הנותן לתוכה מרשות היחיד חייב. והקשו התוספות: למה חייב הנותן לתוכה מרשות היחיד, והרי הטרסקל אינו רשות הרבים אם כי הוא בתוך אור עשרה של רשות הרבים "אלא כרמלית, כמו עמוד גבוה שלשה ורחב ארבעה, ואמאי חייב"?! ותירצו שאין כרמלית בכלים, כמו שפירש רש"י לקמן גבי היתה קופתו מונחת. וכבר העיר ב"שפת אמת" שם, שרש"י לא כתב שיש לקופה תורת רשות הרבים, אלא שאין לה חומרת כרמלית, כי לא גזור רבנן בכלים, אבל מדאורייתא לא אמר רש"י שאינה "מקום פטור" [כמו עמוד גבוה שלשה ורחב פחות או יותר מארבעה שהוא "מקום פטור" מן התורה] וכמו שכתב רש"י "לא גזור רבנן", וגם אין צורך לפרש זאת כאן, מאחר שאנו עוסקים בטלטול מרשות הרבים, ואם כן המכניס אליו מרשות הרבים יש לפוטרו משום מכניס ל"מקום פטור"?! וכן מבואר בהדיא בכוונת רש"י בהגהות אשר"י כאן.

25. כן הוא בהכרח לפרש לפירוש רש"י, הסובר שאין גומא רשות הרבים אלא בעמוקה תשעה בדוקא. אבל התוספות מפרשים את הגמרא ד"וכן בגומא" היינו כמו "פחות מיכן" דבוקופה, דכל שהיא פחותה מעשרה טפחים מטלטלין לתוכה, ואף בגומא כל שהיא פחותה מעומק עשרה טפחים מטלטלין לתוכה, כי בכל שיעור זה היא רשות הרבים.

26. כן מסתבר לפרש, משום שלשון הגמרא בתירוצה הוא "משני ליה", ואם כן סתימת לשון

הברייתא, אלא שלשון רש"י לא משמע כן]. והנה לעיל ה' א גבי טרסקל שביד עני העומד ברשות הרבים ומחזיקו בפחות מגובה עשרה מעל פני רשות הרבים, מבואר, שבעל הבית הנותן לתוכה מרשות היחיד חייב. והקשו התוספות: למה חייב הנותן לתוכה מרשות היחיד, והרי הטרסקל אינו רשות הרבים אם כי הוא בתוך אור עשרה של רשות הרבים "אלא כרמלית, כמו עמוד גבוה שלשה ורחב ארבעה, ואמאי חייב"?! ותירצו שאין כרמלית בכלים, כמו שפירש רש"י לקמן גבי היתה קופתו מונחת. וכבר העיר ב"שפת אמת" שם, שרש"י לא כתב שיש לקופה תורת רשות הרבים, אלא שאין לה חומרת כרמלית, כי לא גזור רבנן בכלים, אבל מדאורייתא לא אמר רש"י שאינה "מקום פטור" [כמו עמוד גבוה שלשה ורחב פחות או יותר מארבעה שהוא "מקום פטור" מן התורה] וכמו שכתב רש"י "לא גזור רבנן", וגם אין צורך לפרש זאת כאן, מאחר שאנו עוסקים בטלטול מרשות הרבים, ואם כן המכניס אליו מרשות הרבים יש לפוטרו משום מכניס ל"מקום פטור"?! וכן מבואר בהדיא בכוונת רש"י בהגהות אשר"י כאן.

ואולם התוספות [וכן הרמב"ן שם הביא את דברי רש"י כאן], סוברים, שכלים אינם מבטלים

ו"למעלה מעשרה" היינו דללאי ואותביה, שהגביה את עירובו והניחו בגובה הבור למעלה מעשרה טפחים מקרקעית הבור, ו"למטה מעשרה" היינו דתתאי ואותביה, השפיל והניח עירובו למטה בבור בעומק עשרה טפחים מגובה הבור, ומשום כך אין עירובו עירוב, כי "הוא במקום אחד [ברשות הרבים] ועירובו במקום אחר [רשות היחיד]", ולכן אינו עירוב, שהרי אם יבוא ליטלנו ולהביאו למקום שביתתו, נמצא מוציא מרשות היחיד לרשות הרבים.

הרי כך אי אפשר לפרש. כי מה לי הניחו למעלה, בגובה הבור, שעירובו עירוב, ומה לי הניחו למטה, בתחתית הבור, שאין עירובו עירוב? והרי הבור כולו עד שפתו, ואף בגובה למעלה מעשרה מתחתית הבור, רשות היחיד הוא, ובין כך ובין כך אינו יכול להוציאו לרשות הרבים, ואינו יכול לקנות שביתה שם, שהרי "הוא במקום אחד, ועירובו במקום אחר", הוא!?

אלא לאו, בהכרח, מה שאמרה הברייתא "אם למעלה מעשרה עירובו עירוב" המדובר הוא בבור דלית ביה עשרה טפחים בעומקו [והיינו "למעלה מעשרה", שאין בו עומק עשרה], שאינו רשות היחיד, ונמצאו "הוא ועירובו במקום אחד".⁽¹⁾

ומסיים רב אדא בר מתנא את קושייתו מברייתא זו לרבא, הסובר שגומא אינה נעשית רשות הרבים, ואפילו עמוקה תשעה וראויה לתשמיש הרבים, ומשום שתשמיש על ידי הדחק הוא, ולכן אינו אלא מקום

להניח בערב שבת עירוב תחומין בסוף התחום, ונחשב הדבר כאילו שם הוא מקום שביתתו, ויכול להלך מאותו מקום לכל רוח אלפיים אמה, כשיעור תחום שבת.

ב. אחד התנאים להנחת העירוב הוא, שיוכל האדם לאוכלו בשעת קניית שביתתו, שהיא שעת בין השמשות של כניסת השבת, כי בכך נקבע שמקום אכילתו הוא מקום שביתתו. אבל אם נתכוין לקנות את שביתתו במקום אחד, והניח את פיתו במקום שאינו יכול ליטלו משם בבין השמשות ולהביאו למקום שנתכוין לקנות שם את שביתתו, אין עירובו מועיל לו, והוא נקרא "הוא ועירובו במקום אחר".

ב-ב אם נתכוון לשבות, לקנות שביתה ברשות הרבים, והניח עירובו בבור שברשות הרבים, כך הוא דינו:

אם היה הבור למעלה מעשרה טפחים [וכפי שיתבאר להלן], הרי ערובו עירוב. ואם למטה מעשרה טפחים [כפי שיתבאר להלן], אין עירובו עירוב.

ומדייק רב אדא בר מתנא: הרי היכי דמי, מה הוא "למעלה מעשרה", ומה הוא "למטה מעשרה"?

אילימא, אם נאמר כי בין ברישא ובין בסיפא מדובר בבור דאית ביה [יש בעומקו של הבור כולו] עשרה טפחים, והוא רשות היחיד,

1. רש"י.

המקשן והתרצן משמע, שאף קושיא זו הקשה רב אדא בר מתנה לרבא.